

6.

Riksdagsledamöternas kunskap om väljarnas åsikter

Mikael Persson och Anders Sundell

I det här kapitlet kartlägger vi den faktiska åsiktsöverensstämmelsen mellan representanter och väljare, men vi tittar också på riksdagsledamöternas uppfattningar om väljaropinionen. Därefter undersöker vi om ledamöternas aktiviteter kan förklara varför vissa har mer korrekta uppfattningar om opinionen än andra. Är det så att ledamöter som talar mer med väljare i olika forum också får en mer realistisk uppfattning om vad de tycker? Eller kan sådana personliga kontakter snarare snedvrída bedömningarna? I det här kapitlet visar vi att riksdagsledamöterna tendererar att överskatta hur bra de är på att ha korrekta uppfattningar om vad deras väljare anser; den upplevda åsiktsöverensstämmelsen är högre än den faktiska. Men det är svårt att hitta några individuella faktorer som förklarar variationen i hur bra ledamöterna är på att gissa väljarnas åsikter.

Riksdagen ska representera det svenska folket. Ledamöterna står i medborgarnas ställe, för deras talan, agerar i deras intresse. Men väljarna kan inte binda sina representanter till specifika ståndpunkter. Det är ett förtroendeuppdrag, utan garantier att folkviljan faktiskt förs fram av riksdagsledamöterna.

Den viktigaste mekanismen för att säkerställa överensstämmelse mellan väljarnas åsikter och den förda politiken är valen. De påverkar på två sätt. För det första kan vi tänka oss att valen sällar fram de representanter vars åsikter är i samklang med väljarkåren. Kandidater som för fram populära förslag väljs in, och de som företräder mindre populära ståndpunkter hamnar utanför. Ledamöterna stiftar sedan under mandatperioden lagar som ligger i linje med de program de gått till val på och som godkänts av väljarna (jfr Thomassen, 2020).

Detta är naturligtvis en mycket viktig mekanism. Stora kursändringar i politiken hänger ofta ihop med maktskiftet i regeringen, som i sin tur orsakas av förändrade styrkeförhållanden i riksdagen. Men det är också en klumpig och långsam modell för representation. Väljarna utövar verkligt inflytande endast vart fjärde år, med begränsad kommunikation mellan väljare och valda under mandatperioderna. Representationen är närmast mekanisk.

I verkligheten försöker de folkvalda undvika att förlora nästa val genom att anpassa sina ståndpunkter under mandatperioden, och genom att vara lyhörda, förankra politik i förväg samt bilda och driva opinion. Hotet om en annalkande valförlust tvingar fram politikförändringar, som om de lyckas, ändrar valutgången. I litteraturen benämns denna andra mekanism rationell anteciperung (Stimson, MacKuen och Erikson, 1995).

Modellen kräver alltså betydligt mer av de folkvalda. De kan inte bara invänta sitt betyg på valdagen, utan måste göra sin hemläxa under mandatperioden. Att korrekt läsa av opinionen är dock svårt. Undersökningar visar att representanter ofta missbedömer vad väljarkåren tycker (Brookman och Skovron, 2019). Delvis kan det bero på önsketänkande, men också på bristande information: De vet helt enkelt inte vad folk tycker.

Sören Holmberg visar i sitt kapitel i denna bok att åsiktsöverensstämmelsen mellan väljare och riksdagsledamöter i Sverige är långt ifrån perfekt, och mycket lägre än vad man skulle kunna förvänta sig av slumpen. En god politiker försöker dock inte bara vara en röst för väljarna, utan vill också leda opinionen. I vilken utsträckning har svenska riksdagsledamöter riktiga uppfattningar om vad väljarna tycker? Beror bristande åsiktsöverensstämmelse på missuppfattningar, eller på aktiva val?

I det här kapitlet kartlägger vi först den faktiska åsiktsöverensstämmelsen mellan representanter och representerade, men vi tittar också på riksdagsledamöternas uppfattningar om väljaropinionen. Vi kan då se om de gör en korrekt bedömning och väljer att frångå opinionen, eller om de i själva verket tror sig representera majoritetsåsikterna. Därefter undersöker vi om ledamöternas aktiviteter kan förklara varför vissa har mer korrekta uppfattningar om opinionen än andra. Är det så att ledamöter som talar mer med väljare i olika forum också får en mer realistisk uppfattning om vad de tycker? Eller kan sådana personliga kontakter snarare snedvrider bedömningarna?

Faktisk och upplevd åsiktsöverensstämmelse

Riksdagsundersökningen 2018 innehåller frågor som låter oss undersöka olika aspekter av åsiktsöverensstämmelsen mellan väljare och valda. De analyser vi presenterar är alltså alla hämtade ifrån den innevarande mandatperioden (2018-2022). Vi kommer att fokusera på de 12 sakpolitiska förslag där både ledamöter och väljare (i valundersökningarna) tagit ställning. (Frågor om fler sakpolitiska förslag förekom i Riksdagsundersökningen, men det är endast för dessa 12 som vi har jämförbara data för både väljare och valda). Riksdagsledamöterna har med identiskt lydande frågor också ombetts uppskatta vad deras eget partis väljare tycker om olika förslag. Dessa förslag är presenterade i tabell 1 nedan.

Tabell 1. Sakfrågor med information om väljaropinion, riksdagsledamöternas åsikter samt vad ledamöterna tror att deras väljare anser.

Minska den offentliga sektorn
Minska försvarsutgifterna
Minska inkomstskillnaderna i samhället
Ta emot färre flyktingar
Förbjuda tiggeri
Sänka skatterna
Sverige bör söka medlemskap i NATO
Öka det ekonomiska stödet till invandrarna så att de kan bevara sin egen kultur
Införa mycket hårdare fängelsestraff för brottslingar
Avskaffa skatteavdraget för hushållsnära tjänster
Höja skatten på bensin
Införa språktest för att kunna bli svensk medborgare

Not: Data kommer från Riksdagsundersökningen 2018 och Väljarundersökningen 2018.

Vi undersöker flera aspekter av relationen mellan väljare och valda. Först och främst undersöker vi *faktisk åsiktsöverensstämmelse*, det vill säga om ledamöternas egna åsikter sammanfaller med väljarnas åsikter. För det andra undersöker vi *upplevd åsiktsöverensstämmelse*, det vill säga om ledamöternas egna åsikter sammanfaller med vad de tror att det egna partiets väjare anser. För det tredje undersöker vi hur stor andel *korrekta uppskattningar* varje ledamot har av majoritetsförhållanden bland väljarna i de aktuella sakfrågorna.

Låt oss börja med *faktisk åsiktsöverensstämmelse*. För varje ledamot undersöker vi om det egna partiets väljare är på samma sida som ledamoten, i varje fråga. För att ta ett exempel, om en ledamot till exempel svarat att det är ett "ganska bra förslag" att sänka skatterna räknar vi det som åsiktsöverensstämmelse om väljarna i frågan har ett medelvärde som är på den positiva delen av skalan. Sedan räknar vi för varje ledamot hur många frågor som ledamoten är överens med sitt partis väljare.

I genomsnitt är ledamöterna överens med sina väljare i 70 procent av frågorna. Om det ska betraktas som högt eller lågt är inte givet, utan beror på vilken referenspunkt man använder. Å ena sidan menar Sören Holmberg i sitt kapitel att åsiktsöverensstämmelsen är klart sämre än vad man skulle kunna förvänta sig om ledamöterna hade lottats fram. Å andra sidan är det inte en metod som tillämpas i någon modern representativ demokrati, och därmed kanske en orealistiskt hög standard att jämföra med. Från forskningen om surveymetodologi vet vi också att slumpmässiga urval som lottas fram är det i särklass mest effektiva sättet att skapa ett representativt urval. Lottning är således inget dåligt verktyg för att skapa god åsiktsöverensstämmelse; tvärtom är det snarare det mest effektiva. Att jämföra med en framlottad riksdag är därför rimligen en allt för högt ställd jämförelsepunkt.

Med en annan förförståelse kan resultatet framstå i annan dager. Statsvetaren Larry Bartels (2016) drog till exempel i en uppmärksammat bok slutsatsen att ”vad än val åstadkommer, så är det *inte* att tvinga de valda att ta hänsyn till medianväljarens policypreferenser.” Mot en sådan pessimistisk bild framstår överensstämmelsen mellan svenska väljare och riksdagsledamöter som desto bättre.

Oavsett om man anser att glaset är halvfullt eller halvtomt finns det intressanta skillnader mellan partierna. I tabell 2 ser vi att överensstämmelsen är bäst för partierna på de ideologiska flankerna: Vänsterpartiet, Moderaterna och Sverigedemokraterna. De traditionella mittenpartierna Centerpartiet och Liberalerna ligger sämre till. Delvis är detta en konsekvens av sättet att räkna, där vi fokuserar på om väljare och valda är på ”samma sida” i en fråga, vilket gynnar partier på kanterna. Om till exempel ledamöterna har en mycket mer extrem åsikt än väljarna kan åsiktsskillnaden vara betydande, även om man är på samma sida i stort.

Tabell 2. Faktisk och upplevd åsiktsöverensstämmelse 2018.

	<i>Faktisk åsiktsöverensstämmelse</i>	<i>Upplevd åsiktsöverensstämmelse</i>
V	88	90
S	63	80
MP	86	90
C	64	89
L	63	91
KD	69	89
M	73	94
SD	74	94
Alla	70	88

Not: Data kommer från Riksdagsundersökningen 2018 och Väljarundersökningen 2018.

Men det illustrerar också ett reellt problem för partier som försöker balansera mellan olika ideologier. ”Att vara liberal är att vara kluven”, sa Folkpartiledaren Gunnar Helén. Och det är naturligtvis svårare att representera en kluven åsikt än en ideologiskt renodlad.

Att ledamöterna ombetts uppskatta vad väljarna tycker i de olika frågorna är i internationellt perspektiv unikt, och ger oss möjlighet att mäta ledamöternas *upplevda åsiktsöverensstämmelse*. Är de medvetna om hur de egna åsikterna skiljer sig från väljarnas, eller lever de i föreställningen att de faktiskt företräder en majoritetsåsikt, när de i själva verket är i minoritet? Tidigare forskning, både från Sverige och utlandet, har visat på en hög grad av önsketänkande (Esaïasson och Holmberg, 1998; Broockman och Skovron, 2018). Representanter vill gärna att väljarna ska ha samma åsikt som de själva, och är därför benägna att överskatta samstämmigheten. I tidigare riksdagsundersökningar har det verkat som att den egna åsikten är mycket viktigare än den faktiska väljaropinionen för ledamöternas bedömning av vad väljarna tycker. Ledamöter som till exempel själva är för sänkta skatter eller sextimmarsarbetsdag tror i högre utsträckning att väljarna tycker samma sak.

Om vi tillämpar samma räkneregler som tidigare, fast nu istället använder ledamöternas uppfattning om väljaropinion snarare än faktisk opinion som riktmärke, finner vi att den genomsnittliga upplevda åsiktsöverensstämmelsen är 88 procent. De flesta ledamöter tror sig alltså vara överens med sina väljare i knappa nio av tio frågor, medan det i själva verket ”bara” är det i sju av tio.

I tabell 3 kan vi se att partierna varierar något i sina uppskattningar av hur överens de är med sina väljare. Även om alla har en viss överskattning är socialdemokraternas ledamöter de som i minst utsträckning tror sig vara överens med sina väljare, och med tanke på att de tillhör de partier som har sämst faktisk överensstämmelse är det en välgrundad uppfattning. Vänsterpartister däremot tror sig vara överens med sina väljare i 90 procent av frågorna, vilket nästan motsvaras av den faktiska överensstämmelsen som är 88 procent. Övriga partier överskattar kraftigt åsiktsharmonin mellan väljare och valda. Allra störst är överskattningen för Liberalerna, vars faktiska åsiktsöverensstämmelse är nästan 30 procentenheter lägre än den upplevda. Sverigedemokraterna, som visserligen har en relativt god faktisk överensstämmelse, överskattar den också kraftigt (med 20 procentenheter).

Vet ledamöterna vad väljarna tycker?

Skillnaden mellan den faktiska och den upplevda åsiktsöverensstämmelsen tyder på att det finns vissa brister i ledamöternas uppfattning om väljarnas åsikter. I tabell 3 visas hur stor andel rätt ledamöterna i genomsnitt har när de ska gissa vad de egna väljarna tycker om de olika förslagen. Vi kan se att det verkar vara lättare för partierna på kanterna: Moderata ledamöter har i genomsnitt 93 procent rätt och vänsterpartister 84 procent, centerpartistiska och Liberala ledamöter är i genomsnitt sämst på att uppskatta vad de egna väljarna tycker, vilket hänger ihop med att åsiktsöverensstämmelsen också är lägst för dessa partier. Om det är så att ledamöterna tenderar att önsketänka kring väljarnas

uppfattningar är det en naturlig konsekvens att stora faktiska åsiktsskillnader leder till ett sämre facit när det gäller att uppskatta vad väljarna tycker.

Tabell 3. Riksdagsledamöternas kännedom om de egna väljarnas åsikter, Andel korrekta uppskattningar, 2018 (procent)

<i>Parti</i>	<i>Procentandel korrekta uppskattningar (för alla frågor)</i>	<i>Svåraste fråga</i>	<i>Partiets väljare är...</i>
V	84	Öka det ekonomiska stödet till invandrarna så att de kan bevara sin egen kultur (18% rätt)	Emot
S	76	Avskaffa skatteavdraget för hushållsnära tjänster (25% rätt)	Emot
MP	87	Öka ekonomiskt stöd till invandrarna så att de kan bevara sin egen kultur (27% rätt)	Emot
C	70	Minska den offentliga sektorn (12% rätt)	Emot
L	71	Förbjuda tiggeri (19% rätt)	För
KD	83	Minska den offentliga sektorn (6% rätt)	Emot
M	93	Minska inkomstskillnaderna i samhället (20% rätt)	För
SD	86	Sverige bör söka medlemskap i Nato (14% rätt)	För

Frågorna som ledamöterna i de olika partierna har svårast för är en blandad skara. För Socialdemokraterna, Kristdemokraterna och Moderaterna handlar det om vänster/högerfrågor där väljarna inte matchar med partiets ståndpunkt. Detta är anmärkningsvärt givet hur vänster-höger-dimensionen dominerar svensk politik. Socialdemokratiska väljare är negativa till förslaget om att avskaffa RUT-avdraget, medan moderata och kristdemokratiska väljare är emot att minska den offentliga sektorn respektive för att minska inkomstskillnaderna i samhället. Partiernas representanter i riksdagen tror att deras väljare anser det motsatta.

För V, MP, C, L och SD är det istället frågor kopplade till invandring och internationellt samarbete som ställer till det. Ingen riksdagsledamot från Liberalerna uppgav sig vara för ett tiggeriförbud, medan hela 70 procent av väljarna är för ett sådant. Det är bara var femte riksdagsledamot hos Liberalerna som gissar rätt på vad väljarna tycker. Sverigedemokraterna, som i övrigt är relativt bra på att veta vad de egna väljarna tycker, underskattar stödet för NATO.

Vi kan i tabell 3 se att ledamöterna i en majoritet av frågorna gissar rätt på vad de egna väljarna tycker – de har alltså oftast sanna uppfattningar. Men det är också uppenbart att det till stor del beror på att ledamöterna tror att de är överens med väljarna. Oftast är så fallet, men inte alltid. Frågan är alltså om vi verkligen kan säga att riksdagsledamöterna har god *kunskap* om väljarnas åsikter, även om de ofta gissar rätt. Det ger anledning att fundera på vilka skäl de egentligen har för att tro som de gör om väljarna.

Kontakter med väljarna

Vi går därför vidare med att titta närmare på ledamöternas kontakter med väljare. Inom representationsforskningen betonas det ofta att de valda ska agera i de representerades intresse på ett lyhört sätt (Pitkin, 1967). Det ligger nära till hands att tänka att det borde innebära att man också har löpande kontakt med dem, och faktiskt lyssnar på väljarnas åsikter. I riksdagsundersökningen ställs flera frågor som låter oss bedöma i vilken utsträckning ledamöterna har ”örat mot marken”, och om det också verkar leda till mer realistiska uppfattningar om vad väljarna tycker.

Sådana kontakter kan ske på olika sätt. Antingen genom att väljare tar initiativet, eller för att ledamöten själv gör sig tillgänglig. Den tidigare socialdemokratiska partiledaren Håkan Juholt har till exempel beskrivit att han under sin tid som riksdagsledamot alltid hade en upprullbar partiskylt i bakluckan på bilen, så att han kunde ha improviserade ”dialogtorgmöten” (Glans och Hedtjärn, 2011).

Tankarna går till direktdemokratiska idealbilder av demokratiska torg där de som bestämmer alltid finns tillgängliga. Men det finns risker. Ett genomgående resultat från forskning om politiskt deltagande är att alla inte deltar i demokratin i samma utsträckning. Personer med bättre resurser - i fråga om pengar, utbildning och tid - är i nästan alla avseenden bättre på att göra sina röster hörda (Verba, Scholzman och Brady, 1995). Detta inkluderar att kontakta politiker.

Risken är därför att representanter genom direktkontakter med engagerade medborgare får en skev bild av vad de många vanliga människorna tycker. Amerikanska politiker, både republikaner och demokrater, har i undersökningar till exempel visat sig överskatta hur konservativa deras väljare är. En föreslagen förklaring är att de påverkats av väljarkontakter, eftersom republikanska väljare är mer benägna att höra av sig till sina ledamöter (Broockman och Skovron, 2018). I tidigare undersökningar av svenska riksdagsledamöter har det också framkommit att ledamöterna är sämre på att gissa vad väljarna tycker när medelklassväljare har en annan åsikt än majoriteten, vilket tyder på att dessa väljare av någon anledning verkar göra större intryck på ledamöterna (Pereira, 2021). Det gäller alltså att lyssna på opinionen, men i så fall hela opinionen, inte bara de som faktiskt hör av sig.

En fråga i riksdagsundersökningen 2018 handlar om hur ofta ledamöterna träffar enskilda väljare per månad, både inom och utanför den egna valkretsen. I genomsnitt rör det sig om 6-10 kontakter inom valkretsen per månad, och 11-20 kontakter med väljare utanför valkretsen. Här syns inga stora skillnader mellan partierna. Sverigedemokraterna har något färre kontakter med väljare i sin egen valkrets än övriga, och vad det gäller kontakter med väljare utanför valkretsen har Liberalerna och Sverigedemokraterna färre kontakter än övriga partier.

Frågor ställdes också om innehållet i kontakterna. När enskilda väljare hör av sig, handlar det om ”problem som gäller väljaren personligen”, ”problem i den egna regionen/valkretsen”, ”någon grupps önskemål/problem” eller kanske ”problem som gäller ideologi eller olika sakfrågor”? Vanligast, enligt ledamöterna, är problem som gäller någon grupp (43 procent som svarar ”mycket ofta”) och väljaren personligen (27 procent). Därefter följer ideologi eller sakfrågor (23 procent) och sist problem i valkretsen (7). Problem som ligger väljaren nära är alltså överrepresenterade, vilket gör att eventuella skevheter i vilka som tar kontakt också kan ge avtryck på ledamotens uppfattning.

Intressant nog verkar så inte vara fallet. Även om man med statistiska metoder kontrollerar bort effekten av parti, så att vi jämför ledamöter med få kontakter med partikamrater som har fler kontakter, så ser vi inga tydliga skillnader. Ledamöter som enligt egen utsago oftare träffar väljare är varken bättre eller sämre på att uppskatta vad de egna väljarna tycker. Inte heller avspeglas det i upplevd, eller faktisk, åsiktsöverensstämmelse.

Detsamma gäller för innehållet i kontakterna. När vi jämför ledamöter som mer eller mindre ofta blir kontaktade av olika anledningar ser vi inte några skillnader, vare sig det gäller upplevd eller faktisk åsiktsöverensstämmelse, och inte heller när det gäller hur bra de är på att gissa vad väljarna tycker.

Vi ser heller inte någon evidens för att en ledamots kampanjaktiviteter påverkar väljar-kännedomen. Riksdagsledamöterna fick svara på hur ofta under valrörelsen de ägnat sig åt debatter, torgmöten, arbetsplatsbesök, dörrknackning, samt kontakter med väljare på telefon, e-post och sociala medier. När vi återigen på statistisk väg kontrollerar för parti (vilket är nödvändigt eftersom vissa kampanjaktiviteter är vanligare inom vissa partier) finns det inga skillnader i hur informerade ledamöterna är om väljarnas åsikter.

Här ser vi alltså inga tydliga indikationer på att ledamöternas verklighetsbild snedvrids av påverkan från inflytelserika väljare, vilket är positivt utifrån idealet om politisk jämlikhet. Men det är också något nedslående att de ledamöter som anstränger sig för att pejla väljaropinionen inte presterar märkbart bättre. Den förväntade skillnaden mellan de ledamöter som har högst och de som har lägst antal kontakter med väljare per månad är inte statistiskt signifikant.

Ledamöternas personliga egenskaper så som kön, ålder och utbildning verkar inte heller de spela någon större roll. När vi återigen jämför ledamöter inom partier ser vi inga skillnader mellan unga och gamla, kvinnor och män, eller högutbildade och lågutbildade. Alla är ungefär lika bra på att gissa, eller lika dåliga på att gissa, beroende på hur man ser

det. Även detta resultat känns igen från amerikansk forskning (Broockman och Skovron, 2018).

Förklaringar till bristande väljarkännedom

Den övergripande bilden av riksdagsledamöternas kännedom om väljarnas åsikter är alltså att den överlag är god. Visserligen verkar det som att det framförallt förklaras av att väljare och ledamöter tenderar att ha likartade åsikter i de flesta frågor, men det är också logiskt att ta med i beräkningen för gissande ledamöter. Väljare vars åsikter inte stämmer överens med partilinjerna kan ju förväntas välja andra partier.

Det är dock viktigt att påpeka att låg åsiktsrepresentativitet inte nödvändigtvis behöver innebära den politiska representationen fungerar dåligt – representanterna kan realisera folkviljan även om de inte delar folkets åsikter. Samtidigt är ändå vissa av skillnaderna mellan väljares och ledamöters åsikter, och ledamöternas bilder därav, iögonfallande.

Vi tänker oss att det finns tre möjliga förklaringar till varför politiker inte är bättre på att avläsa folkviljan. För det första kan det handla om okunskap, för det andra kan det handla om att de väljer att bortse ifrån folkviljan och för det tredje kan det handla om att de inte bryr sig om folkviljan.

Låt oss börja med förklaringen angående okunskap. Bara var fjärde socialdemokratisk riksdagsledamot har till exempel en korrekt bild av vad de egna väljarna tycker om förslaget att avskaffa RUT-avdraget (de tycker att det är dåligt). Om man går tillbaka fyra år till den förra valundersökningen 2014 framkommer det att resultatet var detsamma där (Holmberg, 2018). Faktum är att i alla de frågor som ledamöterna hade svårast med, och som också ställdes förra undersökningsomgången – avskaffa RUT för S, minska offentlig sektor för KD, minska inkomstskillnaderna för M och gå med i NATO för SD – är majoritetsinställningen bland väljarna oförändrad. Och går vi tillbaka ännu längre, till Riksdagsundersökningen 2006, ser vi att majoriteten av ledamöterna i både Moderaterna och Kristdemokraterna gissade fel på dessa frågor redan då (Holmberg, 2010).

Med tanke på att alla dessa frågor stundtals legat högt på den politiska dagordningen är det något av ett mysterium. Information om dessa väljaropinioner finns inte bara i valundersökningarna, utan också i löpande mätningar från opinionsinstituterna som rimligen är kända för ledamöterna. I en intervju från 2016 kommenterar Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson till exempel en undersökning som visar på en positiv NATO-opinion hos de egna väljarna med att han är medveten om, och förstår, opinionen (Svensson, 2016).

Det är därför antagligen för enkelt att hänföra diskrepansen mellan väljarnas åsikter och ledamöternas bild av den till ren okunskap. Ett alternativ till ren okunskap är att det handlar om en psykologisk mekanism där ledamöterna försöker undvika den ”kognitiva dissonans” som kommer av att företräda personer som har andra åsikter än de man själv förespråkar och därför rationellt bortser ifrån folkviljan (jfr. Holmberg och Esaiasson, 1996:135). Efter att politiska frågor stötts och blötts i partierna tenderar representanterna

att omfamna partilinjen. Politikerna vänjer sig sedan vid att höra och själva framföra sitt partis argument i debatten. En möjlig förklaring till resultaten är att uppfattningarna i sakfrågor inom partierna blir så pass dominerande i de politiska representanternas medvetande att de helt enkelt inte tar så starkt intryck av vad väljarna anser. Partiets representanter har bestämt sin uppfattning och kanske är det då allt för krävande att kontinuerligt anpassa sina åsikter efter väljarna. Önsketänkandet att de egna väljarna delar partiets åsikter ska därmed inte ses som en rationell kunskapsprocess utan som ett högt mänskligt sätt att hantera en komplicerad verklighet.

En tredje möjlighet är att ledamöterna kanske bryr sig mindre om hur opinionen ser ut än vad som vanligtvis tas för givet inom statsvetenskaplig teoribildning. Där utgår man vanligtvis från att politiker som vill bli omvalda försöker föra en politik som ligger i linje med väljarnas önskemål. Men riksdagsledamöter har naturligtvis också en egen ideologisk kompass, och hjärtefrågor som man vill lyfta och åstadkomma förändring i. De är kanske därför mer inriktade på att *forma* opinionen och *leda* medborgarna, snarare än att *följa* väljarna. Åsiktsöverensstämmelse kan trots allt åstadkommas på två sätt: antingen genom att politikerna närmar sig väljarna, eller genom att väljarna närmar sig politikerna. Den senare processen har kallats för *representation från ovan* (cf. Esaiasson och Holmberg, 1996), och flera studier tyder på att det är vanligt i Sverige. Mot den bakgrunden kan det vara mer förklarligt att ledamöterna inte anstränger sig mer för att rätta till eventuella missuppfattningar om väljarnas åsikter.

Vidare påverkas bilden också av hur man går tillväga för att mäta överensstämmelsen. Även om det vanligtvis är så att väljare och ledamöters uppfattning i sakfrågor skiljer sig åt brukar de ligga relativt nära varandra när det gäller övergripande ideologisk vänsterhöger-position (Holmberg, 2014). Här har vi bara fokuserat på sakfrågor, vilket gör att brister i överensstämmelse ser större ut.

Riksdagsledamöter överskattar sina kunskaper om väljarnas åsikter

För att sammanfatta, i det här kapitlet har vi visat att riksdagsledamöterna tenderar att överskatta hur bra de är på att ha korrekta uppfattningar om vad deras väljare anser; den upplevda åsiktsöverensstämmelsen är högre än den faktiska åsiktsöverensstämmelsen. Vad det gäller faktiskt åsiktsöverensstämmelse finns det stora skillnader mellan partierna. Framförallt Vänsterpartiet och Miljöpartiet har god åsiktsöverensstämmelse medan mittpartierna har sämre. Vi ser också stora partiskillnader när det gäller att korrekt bedöma vad väljarnas åsikter är. Men variationen i de olika dimensionerna av åsiktsöverensstämmelsen återfinns framförallt *mellan* partierna. Det är svårt att hitta några andra faktorer som påverkar åsiktsöverensstämmelsen; ledamöternas personliga egenskaper, deras kampanjaktiviteter och i vilken mån de har kontakter med väljarna spelar mindre roll. Istället gör politikerna inom varje parti mycket samstämmiga bedömningar av väljarnas åsikter. Varför vissa partier förefaller vara bättre på att bedöma folkviljan än andra är en fråga som behöver undersökas vidare.

Referenser

- Bartels, Larry. 2016. *Unequal democracy: The Political Economy of the New Gilded Age – Second edition*. Princeton: Princeton University Press.
- Broockman, D. E., & Skovron, C. (2018). "Bias in perceptions of public opinion among political elites." *American Political Science Review*, 112(3), 542-563.
- Esaiasson, Peter and Sören Holmberg. 1996. *Representation from above: Members of parliament and representative democracy in Sweden*. Dartmouth Publishing Company.
- Gilens, Martin. 2012. *Affluence and Influence: Economic Inequality and Political Power in America*. Princeton University Press.
- Glans, Amanda och Erik Hedtjärn. 2011. *Partiledaren – Håkan Juholts väg till makten*. Sveriges Radio. URL: <https://sverigesradio.se/avsnitt/435376>
- Holmberg, Sören. 2010. "Riksdagsledamöternas väljarkänedom" i Brothén, Martin och Sören Holmberg (red) *Folkets representanter. En bok om riksdagsledamöter och politisk representation i Sverige*. Göteborg: Göteborgs universitet, Statsvetenskapliga institutionen.
- Holmberg, Sören. 2014. "Representerar riksdagen svenska folket?" i Karlsson, David och Mikael Gilljam (red). *Svenska politiker*. Stockholm: Santeréus Förlag.
- Holmberg, Sören. 2018. "Åsiktsöverensstämmelse är viktigt" i Karlsson, David (red.) *Folkets främsta företrädare*. Göteborg: Göteborgs Universitet, Förvaltningshögskolan och Statsvetenskapliga institutionen.
- Pereira, Miguel M. Kommande. "Understanding and Reducing Biases in Elite Beliefs About the Electorate." *American Political Science Review*.
- Pitkin, H. F. 1967. *The Concept of Representation*. Berkeley: University of California Press.
- Stimson, James A, Michael B MacKuen and Robert S Erikson. 1995. "Dynamic Representation." *American Political Science Review* 89(3): 543–565.
- Svensson, Niklas 2016. "Åkessons vändning om Natoutredning." *Expressen* 2016-03-03.
- Thomassen, Jacques. 2020. "Party government and democracy." *Research Handbook on Political Partisanship*. Edward Elgar Publishing.
- Verba, Sidney, Kay Lehman Schlozman, and Henry E. Brady. *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Harvard University Press, 1995.